

De Koeterwaal

De Engelse wiskundige en kinderboekenschrijver Lewis Carroll is wereldberoemd geworden met zijn verhaal *Alice in Wonderland*, maar onder taalkundigen is zijn gedicht *Jabberwocky* misschien nog wel bekender. De eerste strofe klinkt als volgt:

*'Twas brillig, and the slithy toves
Did gyre and gimble in the wabe:
All mimsy were the borogoves,
And the mome raths outgrabe.*

Misschien dat u twijfelt aan uw kennis van het Engels na het lezen van bovenstaande regels. Daarom geef ik u gelijk de 'vertaling' van Nicolaas Matsier, die de Nederlandse versie van dit gedicht 'Koeterwaal' doopte.

*Het schiewert en de glappe muik
Graffelt zich in de vijchten
Maar heel sloef was de rontelguik,
En strave woelen krijgten.*

Ik weet niet of u nu veel wijzer bent geworden, maar in ieder geval ligt de onbegrijpelijkheid van het gedicht niet meer aan uw talenkennis. Of juist wel. Want wat dit soort onzingedichten laat zien, is dat de vraag of een zin goed Nederlands of Engels is geheel losstaat van de betekenis ervan. Van de bovenstaande versregels kan

niemand de betekenis afleiden, maar de zinnen zijn grammaticaal volstrekt correct, ze voldoen aan alle regels van de Engelse en de Nederlandse grammatica. Datzelfde geldt voor heel wat meer 'on-zin-zinnen'. Als ik zeg dat ik een bord vol auto's eet, is dat natuurlijk absurd, maar grammaticaal gezien is er niets mis met de zin *Ik eet een bord vol auto's*.

Toch is het maar de vraag of dat altijd zo is. De onderstaande zin is overduidelijk incorrect Nederlands:

Iemand behalve Kim heeft de zaal verlaten

De reden dat die zin verkeerd is, heeft niet zozeer met de grammaticale regels te maken, maar meer met de betekenis ervan. Het woord *behalve* veronderstelt dat hetgeen erna komt de enige uitzondering is. *Iedereen behalve Kim heeft de zaal verlaten* is prima Nederlands omdat Kim de enige uitzondering is: ze is de enige die de zaal niet heeft verlaten; de rest heeft dat wel gedaan. Hetzelfde geldt voor *Niemand behalve Kim heeft de zaal verlaten*; opnieuw is Kim de enige uitzondering. Maar *Iemand behalve Kim heeft de zaal verlaten* betekent dat er naast Kim nog een persoon moet zijn die de zaal heeft verlaten. Maar dan is Kim niet meer de enige uitzondering. Dat maakt dat de betekenis van deze zin tegenstrijdig is. Daarom is de zin niet correct, ofschoon de regels van de grammatica zelf niet zijn geschonden.

Toch zijn niet alle tegenstrijdige zinnen incorrect. De volgende voorbeelden zijn zo tegenstrijdig als maar zijn kan, maar zijn geen slecht Nederlands.

Als het regent, regent het niet
Hans is een getrouwde vrijgezel

Taalkundigen hebben zich lang het hoofd gebogen over de vraag waarom de ene tegenstrijdige zin (*Iemand behalve Kim heeft de*

zaal verlaten) incorrect Nederlands is, maar de andere niet (*Als het regent, regent het niet*). Hun conclusie is dat de correcte zinnen met een beetje fantasie niet altijd tegenstrijdig hoeven te zijn en daarmee hooguit schijnbare tegenstellingen vormen. Daarentegen zijn die incorrecte zinnen altijd tegenstrijdig. De eerste zin kan bijvoorbeeld worden gebruikt door een iets te enthousiaste voetbaltrainer die zelfs als het hoost van de regen, nog altijd vindt dat het droog genoeg is om het veld op te gaan: ‘En ook als het regent, regent het niet!’ En als Hans zich gedraagt alsof hij al 25 jaar getrouwd is zonder ook maar iemand ooit het ja-woord gegeven te hebben, valt die tweede zin ook wel te begrijpen.

Terug naar ons eerste voorbeeld, *Iemand behalve Kim heeft de zaal verlaten*. Hoe metaforisch we het begrip *zaal* of *verlaten* ook opvatten, de zin blijft tegenstrijdig. De tegenstelling tussen *iemand* en *behalve* kun je niet opheffen, hoe groot je fantasie ook is. Het zijn dan ook dit soort inherent tegenstrijdige zinnen die incorrect zijn, ook al schenden ze de grammaticaregels niet. Die andere zinnen zijn oké, maar hebben een betekenis die wat meer fantasie vereist.

Oftewel: Hoed voor de Koeterwaal je, zoon! Zijn scherp gebit, zijn reuzenzwaai! Vermijd het Dubdubdier, verschoon de glurieuze Beffesnaai!